

Q. F. F. Q. S.
DISPUTATIO HEXILOGICA
SPECIALIS
DE
HABITIBUS INTELLIGENTIALIBUS

QUAM
JUVANTE OMNIUM BONORUM
HABITUUM LARGITORE

in ædibus

M. BALTH: Stangen/
S. S. S. ConR.

Hospitis ac Præsidis
defendet

CHRISTIANUS GODOFREDUS HERMANNUS,
Servest: Anhalt:

ad d. XIII. Decembris

ANNI

Pro ViribVs qVo DispVtat
HabItVs aMans hos & CoLens.

SERVESTÆ,
Anno M DC LXXIX.

DISPUTATIO THEOLOGICA
SPECIALIS

DE

LABIIBUS INTELLECTUS
QUALIBUS

CAUSAM

JUVENILEM QUAM BONORUM
HABITUM TALEM

IN

M. BALTH. G. R. S. J.

S. S. C. O. N. A.

Hofst. ac F. H. S.

def. n. d. e. r.

CHRISTIANUS GOTTFRIEDUS WETZELIUS

1777

29. 3. 1777

ANNO

1777

1777

1777

Anno M. DC. LXXVII

PROLOGUS.

HAm authores in disciplinis tradendis servare consueverunt methodum, quam dicunt compositionis, quæque ab universalioribus ad particularia seu minus universalia, & à simplicioribus, ad ea, quæ composita magis sunt progreditur. Naturam ducem illi à facilioribus ad difficiliora procedentem procul dubio sequuntur: Faciliora autem ea censentur, quæ quoad nos sunt notiora, & ea sunt notiora, quæ magis sunt confusa. Cognoscere enim aliquid confusè, medium est inter puram potentiam, quæ scilicet nondum cognoscere incipit, & inter actum perfectum, quando nimirum exactè & distinctè rem percipit. Sed intellectus noster in suâ intellectione de purâ potentiâ ad actum procedit perfectum, adeoque prius pervenit ad cognitionem confusam, quam distinctam, ac proindè prius universalia quam particularia cognoscit. Atque hæc vera sunt, si respectu intelligentis intelligantur, secus verò si res intellectæ secundum se sumantur; quum particularia sic potius sint notiora & universalia minus nota. Ne ergò extrema jungamus i. e. ne à pura potentiâ ad cognitionem habitûs distinctam procedamus, sed per medium ab uno ad alterum extremum transeamus; idè prius determinandum, quid sit habitus, & quid intellectus, quam quid sit habitus intellectus, ut quod per se ipsum innotescit.

THEOR. I.

Præcognitionem cognitionis & rei præcognitio nominis præcognitionem supponit: Proindè antequam de habitu differamus,

▲

mus,

mus, pauca quadam de ratione nominis sunt præmittenda; ignorato enim signo, ignoratur & res per id significata, licet aliundè innotescere possit; & (:quæ contrariorum eff sequela:) habita nominis noticia, melius clarius atque perfectius res ipsa cognoscitur. Et hæc quoque est ratio, ob quam nos etymologiam habitus tradamus, ipsius paronyma assignemus, synonymiam adferamus, & tandem ejusdem homonymiam tollamus ad illud *πλανθρούληπι*, respicientes, quod nimirum,

Erroris genitrix est æquivocatio semper. Si ergo nomen habitus ex origine suâ declarare & genuinam ipsius interpretationem dare velimus, dicemus, id esse verbale ab habeo deductum, quod vel lippis, ut ajunt, & tonsoribus notum est. Quæ de se format paronyma seu denominativa, sunt habitus adjectivè habilis & habere, cujus postremi *πλοσημία* isto vulgari exprimitur disticho:

Affectum, quantum, vestitum, dic velut aurum:

Membrum æquè facilem habet hujus vocis synonymia, & sic

Notitiam æquè facilem habet hujus vocis synonymia, dum pro nomine habitus vocè *ἕξις* apud Authores positam reperimus, pro quâ tamen verbum *ἕξις* apud Philosophum sapius legimus.

Difficiliorem verò intelligentiam ejusdem habet homonymia, ut quæ suo significationis ambitu plura complectitur, & modò adjectivè modo substantivè sumitur, & utrobique suam æquivocationem patitur. Quando nomen habitus est adjectivum, accipitur vel generatim, & idem significat, quod possessus, vel contentus; Sic nummus dicitur habitus, domus habita &c: Vel speciatim, & idem notat, quod pinguis & corpulentus, in quâ significatione intelligatur Terentianum illud: Si quæ est habitior paullò. Invenitur & superlativus Habitissimus, cui respondet substantivum Habitudo seu robur, undè dicitur habitudo athletica, quia athletæ & luctatores validis lacertis &

firma

firma valetudine sint oportet, unde communis Magister: 246

ἰσχυρῶς.

Quando nomen habitus est substantivum, sumitur latissime, ut opponitur privationi, & ut significat omne id, quod quocunque modò subjectum facit habile, seu quod subjecto inest, aut inesse potest, illique in significando respondetabilitas. Deinde sumitur latè, pro omni illà qualitate, qua quis habilis, aptus seu idoneus est ad tales operationes, quas per solam naturam edere facilè & constanter elicere nequit, & in hoc sensu sumitur, quando est species qualitatis & dividitur in habitum perfectum & imperfectum.

Tertiò strictè pro vestitu, habitudine seu relatione corporis ambiente ipsum, & in hac significatione ultimum constituit prædicamentum. Quarta denique & ultima acceptio nostræ est considerationis, qua qualitatem excellenter & perfectè in subjecto radicatum significat, adeoque dispositioni contradistinguitur, & in hac suppositione de habitu deinceps verba faciemus,

THEOR. II.

Energiam seu emphasin nominis excipit impressio rei, cujus initium est existentia, necessitas seu possibilitas, quicquid enim non est possibile, id nullam habet entitatem, quod verò nullam habet entitatem, nullam quoque veritatem obtinet; nam non Entis nulla sunt accidentia: Denique quod nullam habet veritatem, cognosci non potest, ac proinde à discipinis merito jure excluditur. Verum in astruenda habitus existentia nos parum solliciti erimus; quia solem sacculis juvare videremur, si in re clarissimà & omnibus manifesta tam anxie laboraremus: Unicum hoc argumentum habitus existentiam astruat, & aliter sentientium errorem destruat:

Quicquid habet effecta realia, illud realiter existit; cum

A 2

non

non Ens non possit habere realia effecta, aliàs effectus in perfectione suam excederet causam;

Sed habitus habet effecta realia, instrue enim Petrum Physica, Metaphysica, Logica &c: profectò delectabiliter, facilius, promptius, meliusque Philosophabitur, quam sine illis: Ergò habitus realiter ac verè existit.

THEOR. III.

Esse existentia & esse essentia artissimo inter se vinculo ununtur, ut nullam fermè aliam ob causam Grammatici esse vocaverint substantivum, nisi quia esse essentia primum est, quod in unoquoq; ente reperitur, quodque reliquis omnibus substantiis predicatis, sublata enim rei essentia, tolluntur proprietates cum accidentibus, eà autem posità, & hæc ponuntur: Convenienti ergo ordine ab existentia ad habitus progredimur conceptum quidditativum, qui licet diversis nominibus exprimat à diversis, tamen in re parum inter se discordant. Si igitur vestigiis communis Magistri insistere velimus, utpote cujus definitiones ac divisiones hucusque recepimus, definiemus habitum, quod sit dispositio perfecti ad optimum, seu, ut aliis verbis idem dicamus, habitus est qualitas subjecti integri & omnibus suis partibus ac facultatibus instructi ad optimum sui statum, qui in perfectissima ejus operatione consistit. Ratione generaliori habitus definitionem trademus quæ habitibus bonis æque ac malis poterit accommodari, si dixerimus, eum esse dispositionem subjecti, quæ quidem non dat ei primam facultatem operandi; Sed confert facultatem facilius ac magis determinatè operandi, quæ manet in subjecto, ipso etiam non operante. Mirum heic nemini videri debet, quod habitum definiamus per dispositionem, licet supra dictum sit, eum contradistingui dispositioni; cum dispositionem hoc loco in significatione accipiamus laxiori.

xiori, quatenus synonymum est habitus. De habitu verò & dispositione strictè acceptis huic loco congruè quæri solet, utrum differant specie, an verò (ut perfectam & imperfectam intra eandem speciem) sicuti potentia & impotentia? Pro dubii hujus solutione Authores oppositas omninò sequuntur sententias; Potest tamen media teneri via, scilicet quod differant essentialiter & specificè, si difficilè aut facilè mobile conveniat illis ex natura sua vel per se; Ut perfectum verò & imperfectum intra eandem speciem, si facilè aut difficile mobile, conveniat illis ex aliquo accidenti, & hæc responsio nititur quæ potissimum ratione, quod habitus per causam difficulter mobilem; dispositio verò per causam facilè mobilem producat, licet per accidens sæpè contrarium accidat, ut consideranti patet.

THEOR. IV.

Ut melius cognoscatur totum, cognoscendæ quoque sunt partes, ex quibus totum componitur. Licet verò habitus tanquam simplex quædam qualitas partes propriè dictas non habeat, tamen præter partes potentiales & integrantes impropriè sic dictas, etiam partes subjectivas habet, nomine quarum intelligimus species habitui subjectas: Ea enim est natura specierum, ut illis cognitis facilius natura generica percipiatur. Præprimis ergo habitus διχοτόμως dividitur in habitum corporis v.g. habitum dimicandi, spæhra ludendi &c: & habitum mentis, qui iterum in acquisitum & infusum subdividitur: Hunc Theologis considerandum relinquimus, illum in moralem & intellectualem dividimus. Aliis divisionibus presentiarum omissis, eam duntaxat examinamus, qua habitus intellectualis in V. species distribuitur, præmissa ergò habitus intellectualis definitione, quæ ex jam dictis sua sponte fluit, rectè eundem cum Philosopho in quinque secamus partes, nimirum habitum

primorum principiorum, sapientiam, scientiam, prudentiam
& artem, & huc quoque reducuntur solertia fides & Opinio.

THEOR: V.

Supposito, assignatam habitus intellectualis divisionem esse sufficientem & adequatam proposito nostro, conformiter determinandum quoque est, quæ uniuscujusque speciei sit natura, quæ causæ aut qui effectus. Dum autem essentiam habitus primorum principiorum investigamus, ignorare non oportet, quod modo, & modo intellectus nomine appellari consueverit. De hoc dicimus, quod sit verus habitus potentia intellectiva superadditus & ab illa distinctus, versans tam circa principia universalissima, quæ à Philosopho dignitates vocantur, quam circa principia particularia scientiarum, quæ positiones appellantur, & iste licet sit unicus specie infima, sufficit tamen pro omnibus principiis speculativis, sive universalibus sive particularibus, nec sunt multiplicandi habitus principiorum juxta numerum scientiarum, quæ ex illis deducuntur. Eum paucis sic rectè definiemus, quod sit habitus circa propositiones universales, necessarias, immediatas & speculativas.

THEOR: VI.

Circa causam seu modum, quo principiorum habitus in nobis gignitur dissidere à Platonice Peripateticos videmus: Illi arbitrabantur ab ipso ortu habitus nobis esse insitos, quibus principia & conclusiones cognosceremus: Eos tamen nos latere, neque à nobis posse animadverti in esse, nisi studio adhibito. Hinc affirmarunt omnem nostram scientiam esse meram reminiscentiam. Contra, Peripatetici existimabant ab ortu seu prima nativitate animi hominis nudum ab omni habitu, se perindè habere atque tabulam rasam, in qua nihil est depictum, ac in nobis jam adultis per inventionem aut doctrinam effici habitus cognoscendi principia & conclusiones frequenti actu-
um

um iteratione, eo pacto, quo & virtutes comparantur. Ut, quid sentiamus, distinctè proponamus, asstruimus, habitum hunc primorum principiorum speculabilem non esse omninò acquiratum; Si enim acquireretur, utique per assensus & iudicia intellectus possibilis acquireretur, perque eorundem iterationem augetur, adeoque cresceret facilitas in nobis assentiendi primis principiis, & è contrariò per cessationem & disuetudinem horum actuum diminueretur hæc facilitas, tandemque corrumpetur, cum habitus ex eadem causa augeatur, ex qua generatur, & ex eadem diminuatur, ex qua corrumpitur; Sed experimur habitum hunc neque augeri, nec ulla oblivione aut deceptione corrumpi, quemadmodum in scientiis observare licet: Manet ergo quod non omnino comparetur.

THEOR. VII.

Verum ne in errorem Platoniorum incidamus, idè nec asserere audemus illum omnino esse inditum à naturâ, quod enim in nobis fit seu generatur experimento, memoria & cognitione sensitiva, id non est omninò inditum à natura; Sed notitia primorum principiorum fit in nobis experimento, memoria & ipsa cognitione sensitiva; Ergo non est omnino à natura indita. Imo si talis habitus à natura intellectui esset inditus, in illo non esset pura potentialitas in ordine intelligibili, ut quâ jam præviè per hunc habitum actuaretur & determinaretur, quod potentia intellectiva omninò repugnat.

THEOR. VIII.

Propius ad veritatem accedunt illi, nostro quidem iudicio, qui partim à naturâ, partim ab exteriori principio illum provenire sentiunt, ita ut sit naturalis inchoativè tantum, quatenus nimirum ex ipsa natura animæ intellectiva convenit homini, ut explicatis terminis statim cognoscat prima principia; Comple-

tivè

ctivè verò dicatur acquisitus, quatenus non potest cognoscere ista principia nisi per species acquisitas. Et ut aliis sed clarioribus verbis idem dicamus: Habitus iste vocatur partim naturalis seu inditus à natura & partim acquisitus, non ita tamen, ut una pars sit à natura, & alia ab exteriori principio; Sed, quia posita terminorum notitia extrinsecus acquisita medijs sensibus ad præsentiam specierum intelligibilium, virtute intellectus agentis resultat in intellectu possibili talis habitus, qui dicitur naturalis; Quia fluit per modum naturalis sequelæ posita terminorum notitia. Dicitur acquisitus; quia supponit operationes sensuum, per quas acquiruntur species intelligibiles: Unde non producit per judicia aut actus intellectus possibilis; Sed immediatè per intellectum agentem in intellectu possibili, statim ac per sensus acquiruntur species intelligibiles, & ponitur notitia terminorum. Est ergo intellectus agens immediata & proxima habitus primorum principiorum causa.

THEOR. IX.

Atque cum hac explicatione congruunt omnia, quæ de habitu primorum principiorum gravisimi docuere Philosophi. Imprimis enim non tollitur in intellectu nostro pura potentialitas, ut qui ab intellectu agente actuatur. Deinde nec illud naturæ tribuitur, quod tantum ad faciliter operandum est necessarium, cum hac facilitas ab externo proveniat principio. Hac tandem ratione ponitur in intellectu per modum naturæ principium sufficienter firmum & immobile, quod sit seminarium totius cognitionis sequentis.

THEOR. X.

Cognitionem verò indè primariò sequentem judicamus sapientiam & scientiam, quæ non differunt sicut duæ species oppositæ, cum habeant eandem essentiam, eandemque definitionem

tionem, utraq; enim definitur, quod sit habitus per demonstrationem
acquisitus. Differunt tamē ut perfectum ab imperfecto, ita ut sapi-
entia sit caput omnium scientiarum, regulans omnes alias, scientia
verò nomen aliis inferioribus relinquatur. Ideoque sapientia est
scientia procedens per causam altissimam, scientia verò ut con-
distincta à sapientia procedit per causas inferiores. Utrique ma-
gna tribuitur laus, dignitas atque perfectio, palmam tamen præ-
ripit Habitus primorum principiorum, quod vel inde liquet,
quod habeat nobilius objectum, nobilioremque in id tendendi
modum; nobilius quidem objectum, quia principia, quæ con-
siderantur ab habitu primorum principiorum sunt nobiliora
conclusionibus, quæ à sapientia respiciuntur; Nobiliorem ve-
rò modum tendendi, cum habitus primorum principiorum in
suum tendat objectum per simplicem intuitum, Sapientia ve-
rò per discursum seu iudicium mediatum, qui modus tendendi
longè imperfectior est. Idem quoque, ut jam dictum est, sen-
tiendum de scientia, cujus naturam, causas & effecta alibi exami-
nabimus.

THEOR. XI.

Inter habitus intellectuales quoque numerantur solertia,
fides & Opinio. Solertiam definit Philosophus, quod sit con-
jectatio mediū in tempore admodum brevi, vel ut Colonienſes
transferunt, est perspicacitas quædam, per quam cujusque rei
medium & causa nobis statim occurrit, i. e. solertia est habitus
quidam mediū syllogistici facilè ac citò inveniendi dexterita-
tem afferens: Eos enim, qui longa temporis mora ad me-
diū inveniendum opus habent, solertes non appellamus. So-
lertiam exemplum ponens Aristoteles veluti (inquit) si quispi-
am hoc viso Lunam eam partem, quæ est versus solem, lucidam
semper habere, propterea id ipsum effici, quod lumen ex sole
B susce-

fulcepit luna. Distincta est à solertia scientia; Hæc enim est cognitio certa & infallibilis, illa verò incerta & conjecturalis, estque pars Eustochia, ob quam causam etiam diversis habitibus intellectualibus, tam speculativis, quam practicis deservire potest, cum plurimi habitus indigeant mediis, quibus demonstrantur.

THEOR. XII.

Fidem definimus per habitum, quo assentimur determinatæ alicui propositioni propter autoritatem sive testimonium dicentis, quod cum sit divinum & humanum, fides quoque una est supernaturalis, alia naturalis; Illius natura in scholis Theologicis declaratur: Hujus verò consideratio huc spectat, ad hanc verò non requiritur discursus; Sed sicut una simplici visione videtur color ratione luminis & ipsum lumen: Sic eodem actu judicii assentitur intellectus alicui propositioni propter autoritatem dicentis, tanquam Propter rationem formalem; absque eo quod sit necessarium aliud præcedens iudicium circa ipsam, ex quo moveatur ad talem assensum.

THEOR. XIII.

Ut propter evidentiam prædicti habitus cum fide; Sic propter certitudinem cum habitu Opinionis pugnant oppositionemque mutuam dicunt, Proinde cum oppositorum Eadem sit disciplina, necessario ad meliorem jam doctorum habituum cognitionem de opinione quoque agendum erat, quam bene perspectam habebimus, si formidinem, quam annexam habet, antè consideremus. Formido ergo hæc opinionem consequens ex duplici potest provenire. capite. Primò quidem quando pronunciata ex naturâ suâ & ab intrinseco sunt contingentia, & in tali casu implicat, quod cognoscantur per habitum scientificum, licet de istorum veritate non dubitemus; Cujus causa est manifesta, cum formido ab intrinseco conveniens

ens opinioni, & necessariò illam consequens (: quæ propterea vocatur radicalis:) non sumatur ex parte cognoscentis, sed ex parte objecti contingens & fortuiti, quod potest aliter se habere ac est, & per consequens aliter esse, ac cognoscitur: Necessariò ergò cognoscitur cum formidine intrinseca & radicaliterius partis. Deindè quoque eadem provenire inde potest, quando propositiones, etiam necessariae, sumuntur ab opinante, ac si essent contingentes; quia nimirum connexionem prædicationi cum subiecto non habet perspectam, quo posito, formido non tenet se ex parte objecti secundum se, sed ex parte illius, qui tale objectum cognoscit, & hæc frequentius vocatur formido, quam illa alia, & consistit potissimum in metu quodam, si fortè altera pars sit vera, & ex hoc capite bene potest accidere, ut per idem medium alter acquirat scientiam, alter verò opinionem; quia videlicet hic propositionem ante positam cognoscit ut contingentem, iste verò ut necessariam.

THEOR. XIV.

Quamvis ergò ex iis, quæ modò dicta sunt, opinionis existentia non obscurè colligatur, ea ramen facilè hæc ratione astrui poterit: Si enim præter propositiones necessarias dantur quoque propositiones contingentes, necessariò quoque dabitur habitus opinionis; cum propositionis necessariae & contingentes per eundem habitum cognosci non possint; Sed præter propositiones necessarias dantur quoque probabiles & contingentes, ex quibus quoque probabiles deducuntur conclusiones, ut sensus & ratio in multis probant: Ergò dabitur habitus opinionis.

THEOR. XV.

Hunc ramen habitum opinionis non unum dicimus, sed alium constituimus, qui versatur circa propositiones contingentes immediatas, quique correspondet habitui primorum

principiorum, adeoque non multiplicatur, alium verò, qui pro subjecto habet propositiones contingentes mediatas seu conclusiones, & hic corespondet scientiæ, & multiplicatur, si multiplicentur objecta formalia: Quemadmodum idem contingere videmus in scientiis, quæ suam multiplicationem inde quoque desumunt. Quod verò alia sit opinio, quæ versatur circa propositiones mediatas, alia quæ attingit propositiones immediatas contingentes, id à pari concludimus; quia videmus idem in propositionibus necessariis immediatis & mediatis, quæ propter diversam formalitatem constituunt diversos habitus, nimirum habitum principiorum & habitum scientificum.

THEOR. XVI.

Quemadmodum verò habitum opinativum non confundimus cum scientiâ, multò minus cum habitu primorum principiorum; ita quoque illum distinguimus à dubio & suspitione: Dubium enim in neutram inclinat partem, sed manet anceps; suspiciens verò licet magis inclinet in unam quam in aliam partem, non tamen illi parti assentitur determinatè, ut qui tantum levibus impellitur indiciis: Opinans verò fortiora habet indicia, quæ efficiunt ut alteri parti determinatè adhæreat, quamvis non sine formidine alterius partis, consequenter propter hanc objectorum diversitatem isti quoque habitus diversificantur.

THEOR. XVII.

Quia scientia & Opinio magnam dicunt oppositionem atque contrarietatem, videtur esse collectu facilè, quod habitus scientiæ & opinionis circa idem objectum non possint esse in eodem subjecto, præsertim si alias oppositionis leges perpendamus. Nihilominus tamen ea controversia à multis hodiè agitur & non desunt, qui id fieri posse dicant, neq; illi destituuntur rationibus, quibus id probare nituntur, maximè quia tam actus, quam habitus scientiæ & opinionis variis modis inter se possunt

possunt comparari. Quæ nostra ea de re sit opinio, dicemus
in ipso disputationis actu.

EPILOGUS.

Concludimus communi axiomate, quod nimirum contrariorum contraria sint consequentia; Et, quot modis dicitur unum oppositorum, tot modis & reliquum. Postquam ergo varios assignavimus habitus intellectus, qui ipsum in sua operatione & contemplatione perficiunt; ideò quoque eroneos describere nunc possemus; constat enim quod alius sit error, qui habitui principiorum adversatur, alius qui scientiæ, alius error Physicus, alius Grammaticus &c: Verum quia de contrariis contrarium est iudicium, & insuper errorum infinitus ferme est numerus, ideò cum jam habitus bonos ex parte simus prosecuti, erroneos hosce dictis & factis vitamus.

COROLLARIA ANIMASTICA.

I.

Definitio animæ, quæ definitur, quod sit actus primus, corporis Physici, organici potentia vitam habentis, bona est, si bene intelligatur, convenitq; omnibus animabus etiam rationali, qua tali.

2.

Anima ut sic rectè dividitur in vegetativam, sensitivam & rotationalem; vegetativa in sensitiva & utraque in rationali continetur. Quatuor assignantur modi vivendi, vegetativus, sensitivus, loco motivus & rationalis. Animæ rationales & perfectorum animalium indivisibiles sunt, secus imperfectorum & plantarum.

3.

Sanguis in animantibus duplex est, naturalis & nutrimentalis, quorum prior sicut & dentes, capilli, ungues anima totius in-

A 3

for-

formantur; non verò nutrimentalis lac & semen. Non dantur in vivente formæ partiales, undè in iis partium heterogeneitas accidentibus solum diversis adscribitur. Potentiæ vitales animæ specificantur ab actibus & objectis formaliter sumptis: Undè benè colligimus quinque esse earum genera, vegetativum scilicet, sensitivum, locomotivum, intellectionivum & appetitivum, quarum organica in toto composito, non organica in sola anima subiectantur.

4.

Generatio è tribus animæ vegetativæ operationibus eadem connaturalior est, respondent singulis diversæ realiter potentia, licet una earum materia circa quam sit alimentum. Potentia nutritiva alia est à temperamento primarum, qualitatum & calore naturali. Sensibile externum optimè dividitur in proprium, commune & per accidens, commune non imprimit speciem entitativè, sed modaliter solum distinctam à specie sensibilis proprii.

5.

Sensibile supra sensum immediatè positum impedit sensationem, imò si vehementius sit, lædit sensum; qui non fallitur circa sensibile proprium, benè tamen circa commune & magis circa per accidens. Potentiæ sensitivæ (si sanè intelligas) non merè passivæ sunt: Unde sensus agens frustra fingitur. Quinque sunt sensus externi, nullatenus supra sensationes suas reflexivi:

6.

Lux est qualitas Physica distincta realiter à vero colore: Benè definitur, quod sit extremitas perspicui in corpore terminato. Color optimè definitur esse motus diaphani secundum actum. Sonus est qualitas sensibilis resultans ex forti percussione corporum sonororum, & medii resilientia. Odor est qualitas secunda ex certo temperamento primarum, in quod siccum comprehendit humidum causata. Sapor est passio facta à sicco terrestri in humido, gustus alterativa secundum potentiam in actum.

PARADOXA PHILOSOPHICA

1.
Videtur quod in homine una tantum collocanda sit passio.

2.
Videtur quoque quod idem equus non possit ingredi aquam
& iterum egredi.

3.
Logicus una manu comprehendit omnia,

Philosophica cujusdam sententia, quæ extat apud Epic:
cap. 69. paraphrasis poetica politiss. Dn. Auth. sedulo
philosophanti accommodata.

A. P.

Τὰ μὲν πρόβατα ἵχθητον φέρονται τοῖς ποιμέσιν ἰσθαινοῦσι πόσον ἴσθα-
γεν. Ἀλλὰ τὴν νόμην ἔσω πεψαντα, ἔριον ἔχω φέροι κί γάλα. Καὶ
σὺ τοῖσιν μὴ τὰ θεωρήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδεικνύεις, ἀλλ' αὐτῶν τοῖς
φθέντων, τὰ ἔργα.

UT caper in ignis non jactat gramina multa,

Ut nec Pastori pabula monstrat ovis;

Verum quid valeant illi, quo munere certent;

Hoc tibi lac monstrat, lana, caroque satis:

Sic præcepta dedit non tantum suavia nobis

Sedululus Hermannus Vir gregis ipse caper;

Quærimus hic factum non dictum, facta probamus;

Dicta probent alii, Te tua facta canent.

Cujus enim lanæ, cujus sis ipse coloris?

Id monstrant habitus, vita modesta probat;

Transigis hanc rectè tutans pro viribus illos:

Ergo doctrinam quis neget esse bonam?

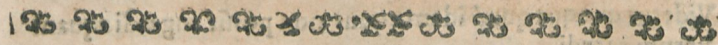
Ipse feras multam lanam, mutesque ferendo

In similes habitus, hujus & esto memor;

Vaille bien sur toy-mesme, & sur tes appetits,
Excite; echauffe-toy toy mesme, & t'avertis,

Quoy

Quoy qu'il en soit autrui, jamais ne te negliges
Gène-toy, force-toy, change de mieux en mieux;
Plus se fait violence un cœur qui se corrige,
Plus son progrès va haut dans la route des cieus.

Ignea mens, luteo quantumvis carcere septa
Corporis humani triste sequatur onus;
At tamen immenso spatiaur pervaga mundo,
Nec modus augustis nisibus esse potest.
Illa volat, propriisque fere jam libera vinculis
Magnanimo luteas pectore spernit opes.
Nunc super astra suos transfert altissima cursus,
Et fastiditam penè relinquit humum:
Hic, quas mobilium variabilis ordo globorum,
Lunaque mutato pinxit in axè vias,
Perspicit, ac superos plantis audacibus ignes
Calcat, & æternos jam propè tangit agros.
Nunc subit arcana Secreta recondita terra,
Et videt, occulto quæ tegat illa sinu.
Nunc nimbis suspensa cavis super æquora fertur,
Et tumidi fluctus despicit ipsa maris.
Hæc sacra libertas, ignis conaribus æqua,
Magnanimos dulci tangit amore viros;
Hæc, Hermanne, tui fecit præludia cursus,
Dum Sophia tumidas hæc penetravit aquas.
Sunt ea virtutis mandata, facessito livor,
Quos amat, illa docet, quos docet, illa colit,
Te virtus, Hermanne, colit, tibi ferta reponit
Laurea, victrices implicitura comas.

P.

FRIDERICUS NATO.

00 A 6706

ULB Halle
002 916 622 3

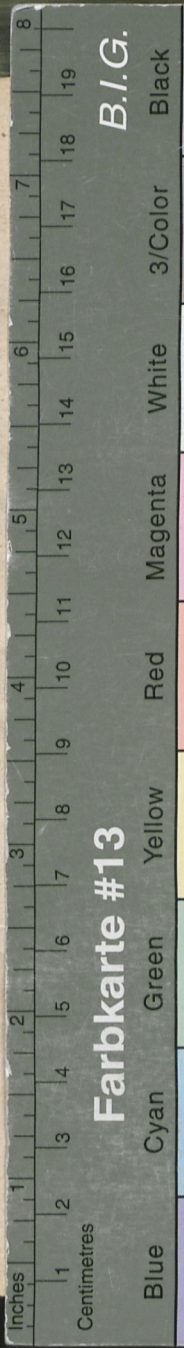

56

Retro V

VD 12

Farbkarte #13

B.I.G.

F. F. Q. S.
 HEXILOGICA
 CIALIS
 DE
 S INTELLE-
 ALIBUS
 QUAM
 ANIUM BONORUM
 IM LARGITORE
 n adibus
 TH: Stangen/
 S. S. ConR.
 tis ac Præsidis
 defendet
 DOFREDUS HERMANNUS,
 veft: Anhalt:
 XIII. Decembris
 ANNI
 Vs qVo DIspVtat
 aMans hos & CoLens.
 RVESTÆ,
 M DC LXXIX.

5

